

була зовнішніми факторами, не змогли суттєво вплинути на стабілізацію галузей. Певні організаційно-Радарні заходи з боку партійних і управлінських органів щодо підвищення рівня виробництва і життя сільських трудівників не знаходили результативної віддачі. Основними причинами цього становища були істотні недоліки у використанні землі, машинно-тракторного парку, матеріальних, фінансових і трудових ресурсів, а також в управлінні аграрним сектором.

Чимало істотних прорахунків було допущено в напрямку спеціалізації й концентрації виробництва, зокрема у тваринництві. Крупні тваринницькі спеціалізовані комплекси потребували відповідної кількості високоякісних кормів, які в умовах гірських і передгірних господарств Карпат зробити було важко. Будівництво нових і реконструкція існуючих тваринницьких об'єктів здійснювалася, підрядні і субпідрядні будівельні організації були малопотужними. Прискорене введення сільськогосподарського виробництва на індустріальну основу викликало зростання та збільшення в обсягах і співвідношеннях капітальних вкладень держави і колгоспів, слабкою залишалася економічно-фінансова діяльність як колгоспів, так і державних сільгосппідприємств.

Основним недоліком господарювання досліджуваних років була ситуація, коли пріоритет надавався розвитку виробничої сфери, а соціальна сфера села фінансувалася і розвивалася за екстенсивним принципом. Домінування командних методів управління в аграрному секторі, економічна неспроможність колективного сільського господарства забезпечити відповідні соціальні гарантії сільських жителів не змогли позитивно вплинути на подальший гармонійний розвиток виробництва і зміну сільського укладу. Тогочасне село потребувало докорінного реформування аграрних відносин.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. 50 років Великої Жовтневої соціалістичної революції. Тези ЦК КПРС. – К., 1967. – С.14; 2. Маланюк І.Ф. Економіко-практичні аспекти розвитку аграрних відносин у регіоні Карпат. – К., 2000. – 104с.; Гуцуляк Г.Д. Економіко-ресурсний потенціал Карпатського регіону. – Львів., 1991. – 152с., Гуцуляк О.М. Розквіт економіки Закарпаття в єдиному народногосподарському комплексі країни // Історія народного господарства на території Української РСР. – 1983. – Вип.17. – С.3-7; Лендел М.А. Аграрні відносини на Закарпатті: Уроки минулого і сучасності. – Ужгород, 1999. – 275с., Онисько С. Ефективність сільського господарства Карпатського регіону. – Львів., 2003. – 296с., Прокопишак В.К. Стан та перспективи розвитку сільського господарства в Карпатському регіоні. – Львів, 1998. – 124 с.; 3. Сільське господарство Української РСР за останні роки (1965-1975 рр.) Стат. зб. – К., 1975. – С.44; 4. Там само. – С.123,135; 5. За щастя оновленої землі. – К., 1979. – С.130; 6. Комплексная программа развития сельского хозяйства в действии. – М., 1980. – С.158; 7. Аграрные проблемы развитого социализма. – М., 1980. – С.67; 8. Тюрина А.П. Социально-экономическое развитие советской деревни. 1965-1980. – М., 1982. – С.21; 9. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.1233. – Арк.122; 10. Лендел М.А. Вказ. праця. – С.43; 11. ЦДАВО України. – Ф.27. – Оп.22. – Спр.2317. – Арк.22; 12. Під зорею радянською. – Львів, 1979. – С.79; 13. Лендел М.А. Вказана праця. – С.41; 14. Народне господарство Закарпатської області: Стат. зб. – Ужгород, 1985. – С.109-110; 15. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.2086. – Арк.52; 16. Матеріали XXV с'їзду КПСС. – М., 1976. – С.49; 17. Развитие механизации и электрификации сельского хозяйства Украинской ССР. – К., 1988. – С.95; 18. Народне господарство Української РСР у 1975 р. – К., 1976. – С.331; 19. Дикусаров В.Г. Розквіт Радянської Буковини – триумф радянської політики КПРС // УДЖ. – 1980. – №7. – С.50; 20. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.1233. – Арк.186-187; 21. Розраховано за: Народне господарство Української РСР у 1975 р. – К., 1976. – С.169-170; 22. Народне господарство Української РСР у 1965 р. – К., 1966. – 715с.; Народне господарство Української РСР у 1975 р. – К., 1976. – С.236, 238, 229-230; 23. Козлова Т.А., Трегобчук В.М. Економіка мелеорации земель. – М., 1972. – С.88; 24. Народне господарство Української РСР у 1975 р. – К., 1976. – С.234, 237; 25. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.384. – Арк.34; 26. ЦДАВО України. – Ф.27. – Оп.22. – Спр.1483. – Арк. 27, 48, 114; 27. Конституція Союзу Радянських Соціалістичних Республік. – К, 1977. – С.11; 28. Закарпатська правда. – 1976. – 5 лютого; 29. Долішній М., Дудко О. Розвиток колгоспних промислів на Львівщині// Економіка Радянської України. – 1972. – №9. – С.81; 30. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.529. – Арк.16,23; 31. Долішній М., Дудко О. Вказана праця. – С.82; 32. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.529. – Арк.16, 23; 33. За щастя оновленої землі. – К., 1979. – С.134-135; 34. Поплевкин Т.Т. О партийном руководстве сельским хозяйством // Вопросы истории КПСС. – 1967. – №8. – С.92.

Н.І. Землюліна

ГРОМАДСЬКА ПОЗИЦІЯ І.ФРАНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Формування і впровадження гендерних принципів як важливого підґрунтя сучасної державної політики у сфері соціальних відносин потребують глибокого вивчення витоків гендерної

історії загалом. У час розбудови демократичної держави та становлення громадянського суспільства в незалежній Україні питання досягнення гендерної рівності як сутнісної риси таких перетворень постали з особливою актуальністю. Це не лише спричинило інтенсивний розвиток гендерних та жіночих досліджень, але й стимулювало переведення їх на якісно новий теоретико-методолгічний рівень.

На початку піднесення жіночих досліджень в історичних науках постало питання не лише нового прочитання класичних джерел історичного дослідження, їх переосмислення та розкриття ролі жінок в історичних подіях, але також і залучення цілком нової джерельної бази, що відтворювала історію повсякдення, висвітлення історичної подієвості крізь окремі жіночі долі та сім'ї – ті джерела, що їх раніше вважали непридатними і надто суб'єктивними для історичного дослідження. Разом із французькою школою Анналів, що першою наголосила важливість вивчення досвіду різних соціальних груп і верств (селян, робітників, учителів, підприємців, жінок) у фокусі історичного дослідження, відбувся радикальний поворот до вивчення усіх деталей людського досвіду, що спричинило бурхливий розвиток таких нових ділянок як "мікроісторія" (історія громад малих населених пунктів) та історія повсякдення. Відтак жінки були визнані повноцінною соціальною категорією, а їх досвід почала активно вивчати соціальна історія. Такий підхід дав змогу значній частині істориків успішно провести дослідження повсякденного життя жінок різних верств і епох, які засвідчили явні відмінності між уявним (часто - ідеалізованим) та реальним їх становищем у суспільстві та сім'ї.

Метою даного дослідження є з'ясування проблем становлення виникнення жіночого руху на теренах Галичини та сприйняття його українською національною інтелектуальною елітою. Представники зарубіжної та вітчизняної історичної думки небезпідставно вважають сучасну гендерну історію спадкоємицею „жіночої історії“, започаткованої науковими студіями XIX-XX ст., присвяченими аналізу внеску жінок у економічний, політичний та культурний розвиток людства¹. В центрі уваги дослідників опинилися також різні аспекти освітньої діяльності українського жіноцтва, де здобутки були чи не найвагомішими.

Дана тема простежується в працях з проблем жіночого руху, які вийшли друком у діаспорі: М. Богачевська-Хом'як, Л. Бурачинська, І. Книш, І. Павликовська, Н. Полонська-Василенко, а також у науковому доробку вчених незалежної України : М. Дядюк, Л. Смоляр, О. Маланчук-Рибак, В. Передрій та ін. Практично однотайним є їх висновок про високий організаційний рівень, масовий характер, національно-громадянську спрямованість діяльності жіночих товариств Галичини періоду входження краю до складу Австро-Угорської імперії та Польської держави (1867-1939 рр.). Власне вона дала поштовх до широких жіночих виступів на всіх західноукраїнських землях.

Основною ідеєю і головним напрямом організаційно-практичної роботи громадські жіночі об'єднання Галичини визначили економічну незалежність, культурно-освітню, а з початку XX ст. і політичну рівноправність жінки, турботу про фізичний і моральний розвиток дитини, захист підростаючих поколінь від денационалізації².

Глибокі роздуми з проблем українського жіноцтва знаходимо у творах і доповідях І. Франка. Зокрема, у березні 1901 р. він писав: „поява цілого ряду українок на літературній ниві, під стягом української мови і нових демократичних і народолюбних ідей, була першим доказом, що національне почуття будиться вже в самому ядрі українського народу, доходить до тих кругів де воно звичайно доходить найпізніше і найтяжче. Відтепер можна було надіятись кращого, швидшого росту нашого розвитку“³.

Особливо шанобливо громадянин І. Франко ставився до активної громадської діяльності Н. Кобринської, яка втілювала його бачення вільної української жінки. Про Н. Кобринську Франко зауважив: „В Галичині на перший план виступає Наталя Кобринська, що кладе собі метою розворушити наше жіноцтво, працює не тільки на полі белетристики, але організує жіноче товариство, агітує за подавання петицій в цілі поширення жіночої освіти й жіночих прав, нав'язує зносини з жінками інших національностей, одним словом, силкується втягти у сферу ідей та інтересів передового європейського жіноцтва“⁴.

Саме завдяки їй були визначені завдання інтелігентного жіноцтва у України кінця XIX ст., і не лише завдання, а й в практичній площині проведені заходи з їх реалізації. На установчих зборах „Товариства українських жінок“ 1884 р., на першому з'їзді представниць Галичини й Буковини у м. Стрию 1891 р. та на „загальному“ жіночому з'їзді у Львові 1892 р., вона ініціювала організаційно-практичні заходи в сфері допущення жінок до навчання в університетах, заснування в краї хоча б однієї жіночої гімназії, відкриття інституцій для дітей дошкільного віку тощо. У тому що на рубежі XIX-XX ст. австро-угорський уряд вирішив позитивно проблему вищої жіночої освіти, а у Львові

ствано першу українську приватну дівочу школу імені Т.Г. Шевченка, є велика заслуга жіночих громадських об'єднань.

Ще наприкінці минулого століття Н. Кобринська проникливе передбачала, що соціалізм без жіноцтва приведе до подвійного навантаження, до праці і вдома, і поза ним. Вона з подивом писала про жіночі рухи в Америці та у Великій Британії. В Україні суспільні погляди Н. Кобринської довго залишались невідомими.

Важливе значення для розуміння національного менталітету українця має одна особливість української родини: становище в ній жінки, зокрема жінки-матері. Саме завдяки їй українська родина зберігає традиції прийняття та осмислення світу, настанови до зовнішніх і внутрішніх змін. Сутність материнства і зміст політичної програми жіночого руху міжвоєнного періоду зображає заклик М. Рудницької: „Будьмо громадянками в чотирьох стінах нашої хати, будьмо матерями в суспільному житті”⁵. Цей заклик залишається актуальним й на сьогодні.

Український фольклор дуже часто зображує ситуацію, в якій жінка домінує над чоловіком, а чоловік поважає її за „ледачість” – виходить, що чоловіки підсвідомо бажають бачити такими своїх жінок.

Українська жінка активна у громадському житті, часом вражає своєю мужністю порівняно з чоловіками. Невипадково Іван Франко назвав Лесю Українку „єдиним мужчиною в нашій літературі”⁶. Надзвичайно шанобливим було відношення І. Франка до жінки і розуміння її ролі у народженні української держави.

Саме до жінки-матері звернена глибока любов її дітей впродовж усього їхнього життя. Україна найчастіше виступає під цим символом: „Україна-мати”, „ненька-Україна”, що вражає характер патріотизму як відданість дітей матері. У релігійному житті більш поширений культ Богоматері, ніж Христа. Ці факти пояснюють „матріархальний” характер української родини, практично вся ефективна влада належить матері, яка, до того ж, повністю бере на себе виховання дітей. Це частково формує концепцію „української вдачі”, що ґрунтується на індивідуалізмі наших життєзбудувальників, відносно байдужістю їх до загальнодержавних інтересів.

Соломія Павличко проаналізувала стан жінок в Україні на початку ХХ ст., використавши документальні та газетні матеріали. Наголошувала на тому, що громадські діячі обіцяють в пресі: „до зможуть йти назустріч потребам українського жіноцтва, що може бути позитивною культурною діяльністю, але через своє безправ'я і несвідомість занедбане і от кинуте в найтемніший куток життя”. А коли справа доходить до реальних дій, то політики-чоловіки стають безпомічними. Відповідно до Конституції Австрії, про що наголошував І. Франко, жінки були позбавлені виборчого права. Жіночі партії Наддніпрянської України лише в 1914 році отримали паспорти, а до цього часу були безправними майном чоловіка.

Отже, на підставі історичних матеріалів і теоретичних розробок можна зробити висновок, що жінка відіграє важливу роль в процесі формування національної свідомості, ставлення українців до влади, до ідеї рівності. Жінка має особливий статус у структурі українського родинного життя, тому варто робити візію чоловічим засадам формування суспільних відносин та ролей в сучасному українському суспільстві.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Н.В. Тендер у дзеркалі історії та перспективи розвитку тендерних студій в Україні // Український історичний журнал. – 2001. – №1. – С.30; 2. Боротьба за охорону жінок і дітей // Діло: Жіночий вісник. – 1922. – 16 вересня – С.6; 3. Книш І. Іван Франко та рівноправність жінки. - Вінніпег, 1956. – С.153; 4. Книш І. Іван Франко та рівноправність жінки. - Вінніпег, 1956. – С.157; 5. Блажкевич І. Дещо про виховання національних почуттів // Практичний календар-порадник „Жіночої долі” для українського жіноцтва, 1931. - Коломия, 1930. – С.6; 6. Цимбалістий Б. Родина і душа народу // Українська душа. – К.: Фенікс, 1992 – С. 85; 7. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: Моногр.- 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 1999. – С.156.; 8. Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / За ред. В.Д. Гончаренка. – 3-те вид., перероб. Уклад. В.Д. Гончаренко, О.Д. Святоцький. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003. – С.287.

О.А. Колястрок

РЕАЛІЇ ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ 1920-Х РР.

Однією з прикметних ознак української історіографії на сучасному етапі є виокремлення змістовної галузі історичних знань, яку можна назвати «радянїка» або «радянїстика».